

Téma:

**Szakpolitikai tanulmány -
Foglalkoztatáspolitikai monitor**

Időszak:

2013. június

Dátum:

2013. július 17.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖMÉNYIPARI TANULMÁNYI ÉS TUDÁSMÉRLEKUTATÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

I.	Vezetői összefoglaló	1
II.	Monitoring	4
1.	<i>Nemzetközi munkaerőpiac</i>	4
2.	<i>Magyar munkaerő-piaci folyamatok</i>	6
3.	<i>Nemzeti Foglalkoztatási Alap</i>	9
III.	Elemzések	12
1.	<i>Női férfi különbségek a munkaerőpiacon</i>	12
	Elméleti megközelítések	12
	Nemzetközi adatok	13
	Hazai különbségek	17

I. Vezetői összefoglaló

Az eurózónában a munkaerő-piaci folyamatok romlása folytatódott 2013 ötödik hónapjában és érdemi fordulatra az év további részében sem számítunk. Eközben az Egyesült Államokban is lassult a munkaerő-piac helyreállása. Az Egyesült Államokban javul a munkaerőpiac állapota, azonban az üteme enyhén csökken. A munkaerő iránt megnyilvánuló kereslet tovább emelkedett. A munkanélküliségi ráta 2013 májusában átlagosan 12,2 százalékon állt a valutaövezetben, így továbbra is a valaha mért legmagasabb a mutató az övezetben. Az egy évvel korábbi időszakhoz képest 0,9 százalékpontos a növekmény. Az EU egészében is historikusan magas szinten tartózkodott a ráta: májusban 11,1 százalékot regisztráltak, ez éves alapon 0,7 százalékpontos növekedést jelent.

Hazánkban a gazdasági aktivitás tovább nőtt 2013 májusában a KSH adatai alapján,¹ így a szezonálisan kiigazított aktivitási ráta már 57,4 százalékos volt, amely enyhe növekedés az előző hónaphoz képest, így elérve az újabb historikus csúcst. A munkakínálat újra az aktivitást ösztönző kormányzati intézkedések miatt növekedhetett (nyugdíjkorhatár emelése, rokkantsági feltételek és munkanélküli ellátások szigorítása), valamint a közmunkaprogramok kínálati hatásai is érvényesülhettek. Az utóbbi három hónap adatai alapján úgy tűnik, hogy az aktivitás bővülés csak a támogatott álláshelyek késői kiírása miatt csökkenhetett az év elején.

A foglalkoztatottak száma 2013 májusában közel 14 ezer fővel bővült az előző hónaphoz képest. A szezonálisan kiigazított foglalkoztatási arány tovább nőtt, elérve 51,4 százalékos arányt, amely már a válság előtti szintet is meghaladta. A versenyszféra munkakereslete erősödött, a költségvetési szférában a közfoglalkoztatási programok résztvevőinek a száma újra növekedhetett májusban.

A munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátája 10,4 százalékra csökkent 2013 májusában, vagyis az állástalanok aránya több mint 3 év után újra 10,5 százalék alá süllyedt. A munkaerőpiac továbbra is laza, mivel a kiírt, új, nem támogatott álláshelyek száma nem változott érdemben, miközben az álláskeresők száma és aránya változatlanul magas. Részben ennek, részben az alacsonyabb inflációs környezetnek, illetve a mérsékelt minimálbér-emelésnek tudható be, hogy jelentősen lassult a béremelkedés üteme aggregált szinten, illetve a versenyszférában.

A nemzetgazdasági bruttó átlagkeresetek 4,2 százalékkal nőttek 2013 áprilisában az előző év azonos időszakához képest, miközben a versenyszférában 5,5 százalékos emelkedést regisztráltak. Az előző hónapokhoz képest kiugró bérdinamika a tavalyi évi alacsony bázisnak

¹http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf033.html - Az adatok 2013.07.12.-én lettek letöltve.

a következménye. A költségvetési intézmények béreire továbbra is a közfoglalkoztatás súlya hat, amely miatt átlagosan 2,6 százalékkal nőttek a szféra bruttó bérei. A támogatottak nélkül 4,5 százalékos volt a keresetek emelkedése.

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételei és kiadásai 2013. májusában az előző évek átlagához képest kedvezően alakultak. A bevételi oldali 329 milliárdos előirányzatnak 41,3 százaléka teljesült 2013 májusáig, az év ötödik hónapjáig 136 milliárd forint folyt be az alap kasszájába. Az aktív támogatások előirányzatának csak 17,7 százalékát költötte el az állam, ami annak köszönhető, hogy az idei évben elsősorban uniós forrásokból próbálják finanszírozni a képzéseket. Az év első felében várhatóan kisebb lesz a felhasználása a rendelkezésre álló keretnek, és csak az év végén történhetnek meg a kifizetések. A tervezett kiadások 32,8 százalékát, azaz 116,4 milliárd forintot kifizettek az év első öt hónapjában. Az egyenleg így 19,6 milliárd forintos volt.

A nők és a férfiak munkaerő-piaci helyzetét rendkívül nehéz összehasonlítani. A két nemnek általában eltérőek a foglalkoztatási preferenciái. Hasonlóan a többi európai országhoz megfigyelhető a nők és a férfiak szegregációja, amely a tradíciók és az eltérő értékek miatt alakulhatott ki. Hazánkban jellemzően a közsférában vannak túlsúlyban a női munkavállalók, amely az állásbiztonsággal, a könnyebb gyermeknevelési lehetőségekkel, kiszámíthatóbb munkaidő és a kevésbé stresszes és verseny-orientált munkakörnyezettel lehet összefüggésben.

A nők és a férfiak foglalkoztatottsági rátája szinte minden európai uniós országban az utóbbinál magasabb. A különbségek azonban szembetűnők: a fejlettebb nyugati országokban a legmagasabb a foglalkoztatási arány, és kisebb a különbség a két nem között. Az OECD legfrissebb, Employment Outlook 2012-es kiadványában a 2009-re vonatkozó bér adatok szerepelnek. Ez alapján Magyarországon a legkisebb a bér differencia (3,9 százalék), miközben az OECD tagállamaiban átlagosan 15,8 százalékos volt a különbség 2009-ben. A nők és a férfiak között bérkülönbséget az Eurostat a bruttó órabér arányában vizsgálja. A legfrissebb statisztikák alapján, 2011-ben a legkisebb bérrés Szlovéniában volt, míg a legnagyobb Észtországban, ahol majdnem 28 százalékkal volt alacsonyabb a nők órabére, mint a férfiaké. Hazánkban 2011-ben a mutató alapján 18 százalékos volt a két nem közötti kereseti különbség, amely csak kis mértékben haladja meg a 16,2 százalékos európai uniós átlagot.

Magyarországon a nők munkaerő-piaci aktivitása messze elmarad a férfiakétól. Ez leginkább a részmunkaidős és egyéb rugalmas foglalkoztatási formák hiányával és elterjedtségével magyarázható. 2001-ig bezárólag a nők és férfiak közötti bérkülönbség mértéke 20 százalék körüli volt, 2002-ben azonban 14 százalékra süllyedt, amely elsősorban a minimálbér-emelésnek volt köszönhető. Ezt követően a közsférában történt béremelések hatására

szűkült tovább az olló 2003 után, majd az adminisztratív béremelések hatásának begyűrűződése után kissé újra emelkedtek az átlagbérek közötti eltérések.

II. Monitoring

1. Nemzetközi munkaerőpiac

Az eurózónában a munkaerő-piaci folyamatok romlása folytatódott 2013 ötödik hónapjában és érdemi fordulatra az év további részében sem számítunk. Eközben az Egyesült Államokban is lassult a munkaerő-piac helyreállása.

Az Egyesült Államokban javul a munkaerőpiac állapota, azonban az üteme enyhén csökken. A munkaerő iránt megnyilvánuló kereslet tovább emelkedett: a szezonálisan kiigazított adatok alapján a foglalkoztatottság 2013 májusa és júniusa között 0,2 százalékkal emelkedett, míg az előző év azonos időszakához képest 1 százalékos a bővülés.² A kereslet dinamikáját újra a versenyszféra hajtotta, hiszen 2012 és 2013 júniusa között közel 1,5 százalékkal nőtt a foglalkoztatottak száma, miközben az állami szférában folytatódott a leépítés (éves bázison -0,2 százalék). A privátszférában elsősorban a szolgáltató szektornak köszönhető a bővülés. A munkanélküliségi ráta az idei év júniusában, májushoz képest változatlan maradt, míg egy év alatt 0,6 százalékponttal csökkent.

Az euróövezet munkaerőpiacán nem látszódnak a javulás jelei. A munkanélküliségi ráta 2013 májusában átlagosan 12,2 százalékon állt a valutaövezetben, így továbbra is a valaha mért legmagasabb a mutató az övezetben.³ Az egy évvel korábbi időszakhoz képest 0,9 százalékpontos a növekmény. Az EU egészében is historikusan magas szinten tartózkodott a ráta: májusban 11,1 százalékot regisztráltak, ez éves alapon 0,7 százalékpontos növekedést jelent. A helyzet súlyosságát jelzi, hogy a munkanélküliek 46 százaléka már több mint egy éve állást keres, és a tartós munkanélküliek aránya folyamatosan emelkedik.

Tagországok szintjén továbbra is rendkívül eltérő a helyzet, és a magas aggregát mutató elsősorban néhány perifériális euróövezeti ország munkaerőpiacához köthető. A legfrissebb, májusra vonatkozó statisztikák szerint éves bázison 17 tagállamban emelkedett a munkanélküliségi ráta. Az egyes országok közötti szórást jól jelzi, hogy míg Ausztriában 4,7 százalékon áll az index, addig Görögország és Spanyolország esetében már 27 százalékos értéket regisztráltak.

Az Európai Bizottság legutóbbi prognózisa szerint a közeljövőben nem várható a munkaerő-piac javulása.⁴ A gazdaság folyamatos gyengélkedése csökkenti a munkaerő iránti keresletet, és a vállalatok mozgástere a munkaórák csökkentésére beszűkül, így várhatóan tovább nő a munkanélküliségi ráta. 2013 egészében az EU-ban 0,4, míg az euróövezetben 0,7 százalékkal zsugorodik a foglalkoztatottság az előrejelzés szerint. Emellett az aktívak

²<http://bls.gov/news.release/empsit.t01.htm> Letöltve: 2013.07.12.

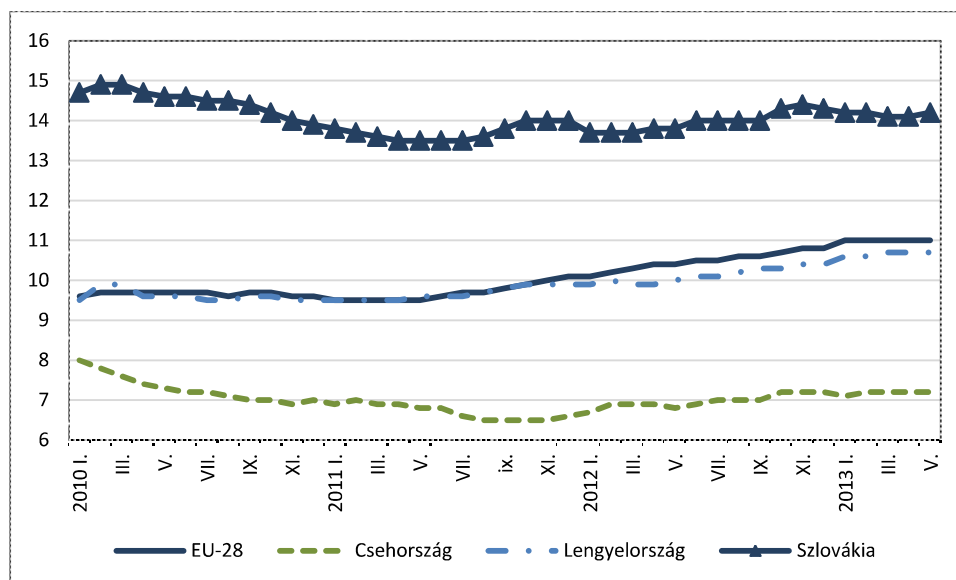
³ Forrás: Eurostat

⁴ European Commission [2013]: European Economic Forecast Spring 2013

számának visszafogott emelkedése is hozzájárul ahhoz, hogy a munkanélküliségi ráta 2013-ban átlagosan 11,1 illetve 12,2 százalékon tetőzzön a két régióban.

Jövőre a gazdasági növekedés lassú helyreállása már segíthet stabilizálni a munkaerőpiacokat. Ugyanakkor a tartós munkanélküliek arányának emelkedése, valamint a munkaerőpiac növekvő strukturális problémái középtávon rontják a pozitív kilátásokat. Ennek fényében a bizottság szerint 2014-ben az unióban és a valutaövezetben rendre 0,5–0,2 százalékos foglalkoztatottság bővülésre lehet számítani. A gazdaságilag aktívak számának további növekedése azonban ezt a pozitív folyamatot fékezi, amennyiben az állástalanok arányát tekintjük. Az eurózónában így 0,1 százalékponttal, 12,1 százalékra csökkenhet a ráta, míg az EU-ban változatlanul 11,1 százalékon állhat.

1. ÁBRA: A MUNKANÉLKÜLISÉG A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN ÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN
(SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT)⁵

Forrás: Eurostat

A visegrádi hármak munkaerőpiacának közös jellemzője, hogy 2013 első negyedében tovább zsugorodott a ledolgozott munkaórák száma. A régiós foglalkoztatás éves bázison Szlovákia kivételével azonban még enyhén emelkedett. Az aktívak száma a cseheknél és a lengyeleknél nőtt idén az első negyedévben. Szlovákiában a munkanélküliek inaktivitásba vonulása csökkentette a munkaerő kínálatát. Idén májusban a cseh munkanélküliségi ráta változatlanul 7,2 százalékon állt. Szlovákiában és Lengyelországban az előző hónapokhoz képest nem változott, így maradt a 14,2 és 10,7 százalékos ráta.

A legfrissebb prognózisok szerint a régiós munkaerőpiac idén folytatja gyengülését, de 2014-ben már fordulat várható, vagyis a foglalkoztatottság visszafogott ütemű növekedésére

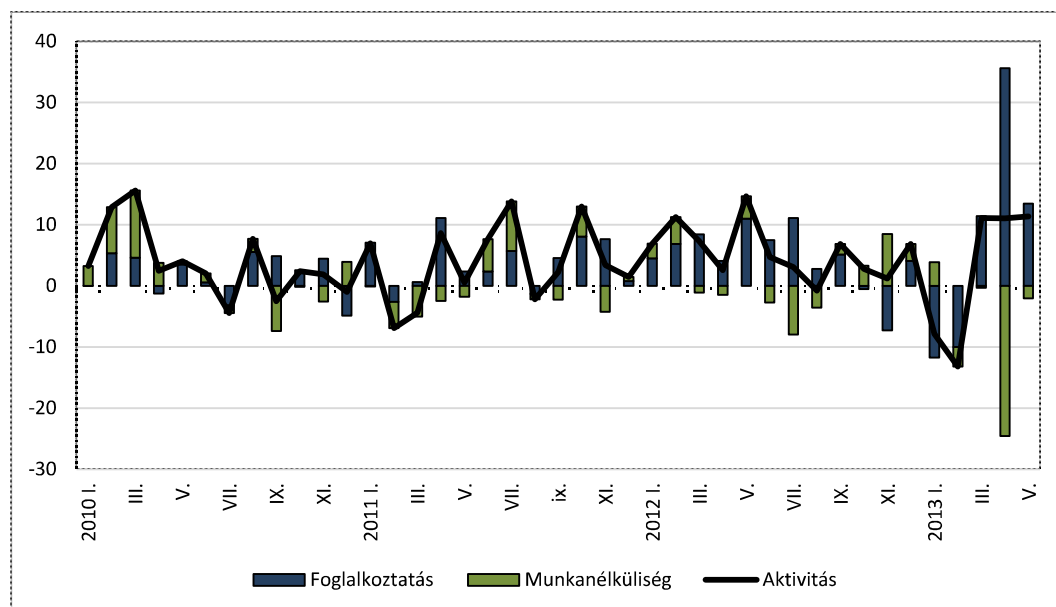
⁵http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_m&lang=en Letöltve: 2013.07.12.

és a munkanélküliségi ráták süllyedésére lehet számítani.⁶ Ez alól kivételt egyedül Lengyelország képez, ott még jövőre is romlanak a munkaerő-piaci kilátások.⁷

2. Magyar munkaerő-piaci folyamatok

A gazdasági aktivitás tovább nőtt 2013 májusában a KSH adatai alapján,⁸ így a szezonálisan kiigazított aktivitási ráta már 57,4 százalékos volt, amely enyhe növekedés az előző hónaphoz képest, így elérve az újabb historikus csúcsot. A munkakínálat újra az aktivitást ösztönző kormányzati intézkedések miatt növekedhetett (nyugdíjkorhatár emelése, rokkantsági feltételek és munkanélküli ellátások szigorítása), valamint a közmunkaprogramok kínálati hatásai is érvényesülhettek. Az utóbbi három hónap adatai alapján úgy tűnik, hogy az aktivitás bővülés csak a támogatott álláshelyek kiírásának késői kiírása miatt csökkenhetett az év elején.

2. ÁBRA: AZ AKTIVITÁS, FOGLALKOZTATÁS ÉS MUNKANÉLKÜLISÉG HAVI VÁLTOZÁSA (EZER FŐ, SEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT)

Forrás: KSH, Századvég-számítás

A foglalkoztatottak száma 2013 májusában közel 14 ezer fővel bővült az előző hónaphoz képest. A szezonálisan kiigazított foglalkoztatási arány tovább nőtt, elérve 51,4 százalékos arányt, amely már a válság előtti szintet is meghaladta. A versenyszféra munkakereslete erősödött, amely a szakmai tudományos tevékenységet folytató ágazatok

⁶ Cech National Bank [2013]: Inflation Report 2013 II.; Národná Banka Slovenska [2013]: Medium-term Forecast 2013 Q1

⁷ National Bank of Poland [2013]: Inflation Report March 2013

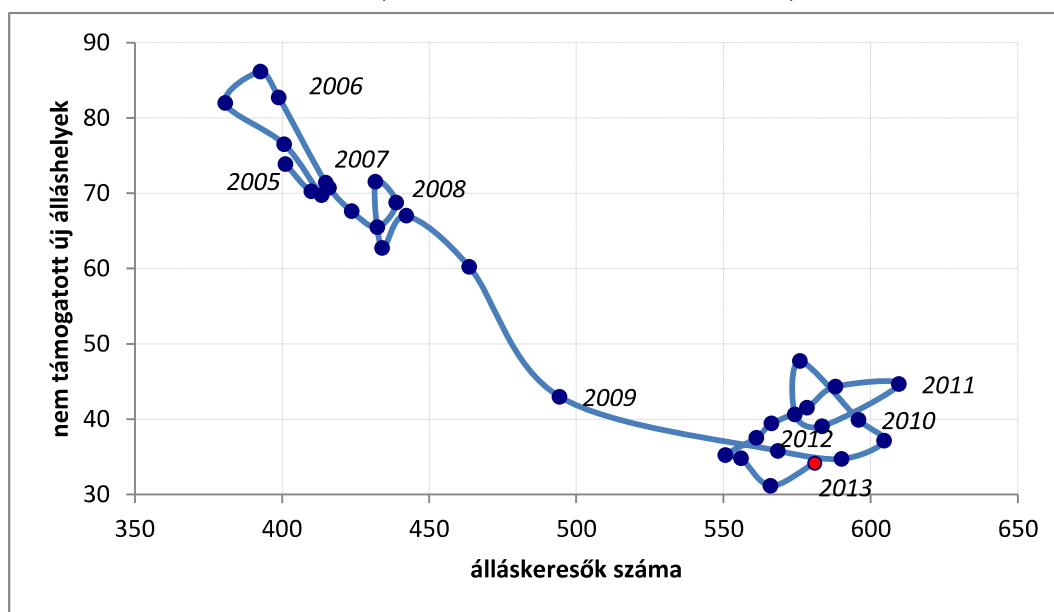
⁸ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_glf033.html - Az adatok 2013.07.12.-én lettek letöltve.

foglalkoztatottságában mutatkozott meg. A költségvetési szférában a **közfoglalkoztatási programok résztvevőinek a száma újra növekedhetett májusban.**

Az intézményi statisztikák alapján az alkalmazottak száma bővült 2013 áprilisában:⁹ az ingatlanügyek és az adminisztratív szolgáltatást nyújtó vállalatoknál nőtt, a feldolgozóiparban stagnált a munkakereslet az egy évvel ezelőtti állapothoz képest. A legnagyobb visszaesést információ, kommunikáció és a szálláshely-szolgáltatás ágában regisztrálták. A mezőgazdaságban változatlan maradt a foglalkoztatottak száma a közfoglalkoztatás fellendülésének köszönhetően az erődgazdaságokban.

A munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátája 10,4 százalékra csökkent 2013 májusában, vagyis az állástalanok aránya több mint 3 év után újra 10,5 százalék alá süllyedt. Bár a KSH felméréséből származó munkanélküliek és a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által nyilvántartottak száma eltér egymástól, de az utóbbi hónapok adatai egy irányba mutatnak. Az NFSZ által regisztrált álláskeresők száma szintén csökkent az elmúlt hónapban.

3. ÁBRA: BEVERIDGE-GÖRBE
(EZER FŐ, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

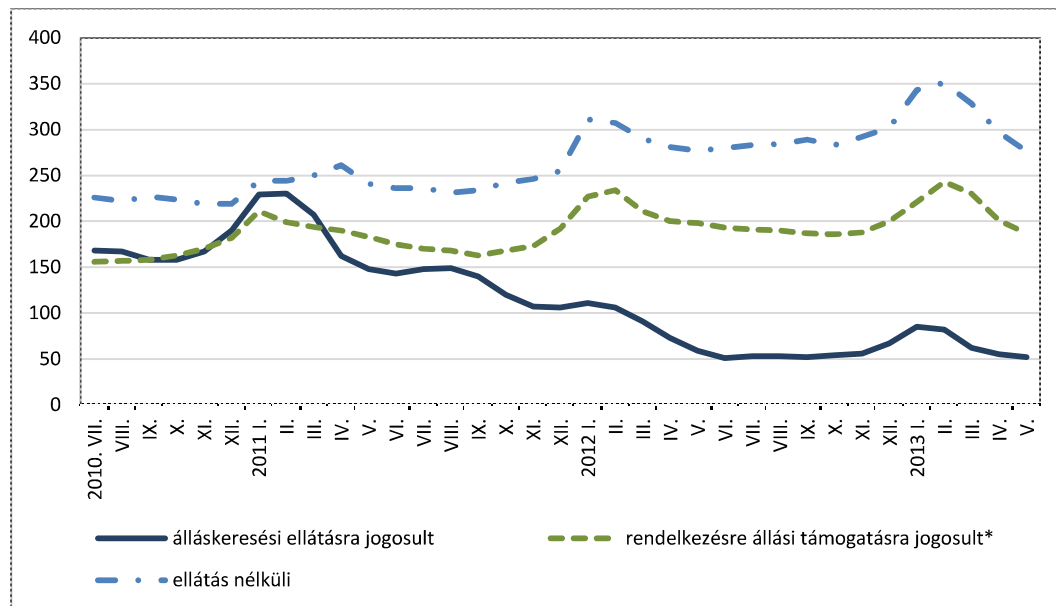
Forrás: Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A KSH Munkaerő-felmérése alapján a tartós munkanélküliek aránya és az álláskeresői idő idén májusban emelkedett az előző hónapokhoz képest. Ez azonban csak a közfoglalkoztatás hullámváz részvételi számának a következménye, mivel év elején sokan elveszítik támogatott státuszukat és munkanélküliek lesznek, így csökkentve az említett mutatók értékét, amely a felfutás után újra emelkedett. Az NFSZ adatai szerint 2013 májusában a 12 hónapja, vagy

⁹http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_gli001c.html - Az adatok 2013.07.12.-én lettek letöltve.

annál több ideje a nyilvántartásban szereplők száma egy év alatt 7,4 százalékkal emelkedett. A strukturális problémák így összességben nem enyhültek a hazai munkaerőpiacon.

4. ÁBRA: A REGISZTRÁLT ÁLLÁSKERESŐK SZÁMA EGYES KATEGÓRIÁK SZERINT
(EZER FŐ)

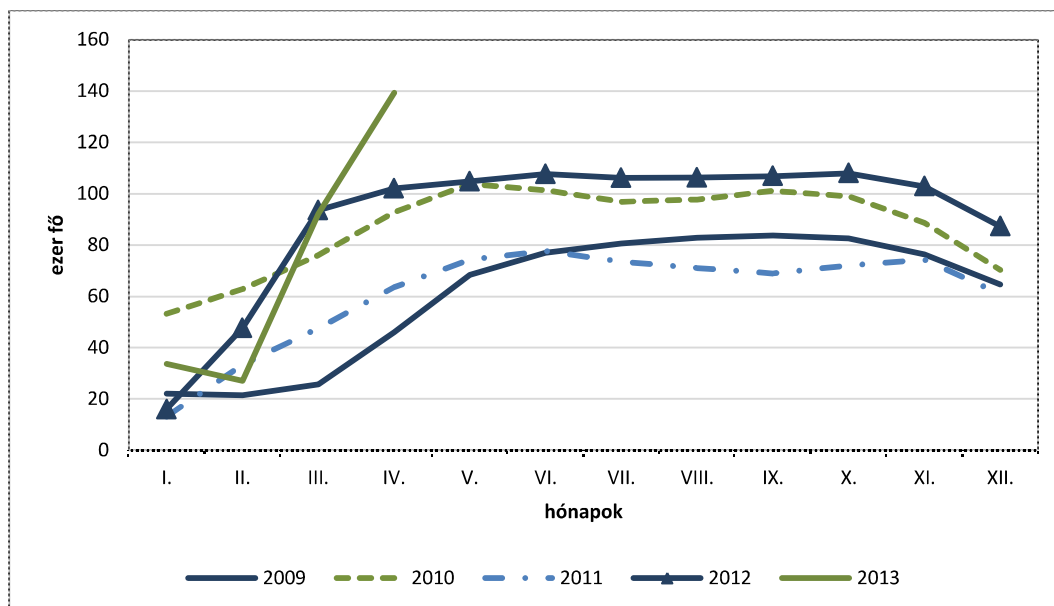
Forrás: NFSZ, *szociális ellátásban részesülők 2012-től

Az ellátórendszer átalakításának hatásai egyelőre nem kimutathatók, de az már jól látszik, hogy az ellátatlan álláskereső aránya rendkívül magas, viszont az emelkedése megállt. 2013 májusában az NFSZ adatai alapján 276 ezer fő ellátás nélküli álláskeresőnek bizonyult. Ez leginkább az álláskeresői segély folyósítási idejének csökkentése miatt következhetett be, ugyanis egy év alatt 8 ezer fővel zsugorodott a csoport létszáma.

A munkaerőpiac továbbra is laza, mivel a kiírt, új, nem támogatott álláshelyek száma nem változott érdemben, miközben az álláskereső száma és aránya változatlanul magas. Részben ennek, részben az alacsonyabb inflációs környezetnek, illetve a mérsékelt minimálbér-emelésnek tudható be, hogy jelentősen lassult a béremelkedés üteme aggregált szinten, illetve a versenyszférában.

A költségvetési szektor foglalkoztatottsága 2013 negyedik hónapjában közfoglalkoztatás nélkül 0,8 százalékkal csökkent egy év alatt a Kormány költségcsökkentő intézkedései révén. Az év eleji kisebb volumenű közfoglalkoztatás után áprilisban rekord számú támogatott álláshely volt a költségvetési intézményeknél. Az állástalanok számának jelentős hó/hó csökkenése arra enged következtetni, hogy májusban tovább nőtt a támogatott álláshelyek száma.

5. ÁBRA: A KÖZFOGLALKOZTATOTTAK LÉTSZÁMA A KÖLTSÉGVETÉSI SZERVEKNÉL (EZER FŐ)

Forrás: KSH

A nemzetgazdasági bruttó átlagkeresetek 4,2 százalékkal nőttek 2013 áprilisában az előző év azonos időszakához képest, miközben a **versenyszférában 5,5 százalékos** emelkedést regisztráltak. Az előző hónapokhoz képest kiugró bérdinamika a tavalyi évi alacsony bázisnak a következménye. 2012 áprilisában a szokásosnál kevesebb prémiumot fizettek a vállalatok, amely idén már átlagos volt. A költségvetési intézmények béreire továbbra is a közfoglalkoztatás súlya hat, amely miatt átlagosan 2,6 százalékkal nőttek a szféra bruttó bérei. A támogatottak nélkül 4,5 százalékos volt a keresetek emelkedése. Az év negyedik hónapjában a családi adókedvezmények nélkül számított nettó átlagkeresetek 7 százalékkal bővültek a nemzetgazdaságban, amelyre továbbra is pozitívan hat a személyi jövedelemadó rendszerének átalakítása.

3. Nemzeti Foglalkoztatási Alap

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételei és kiadásai 2013. májusában az előző évek átlagához képest kedvezően alakultak.

A bevételi oldali 329 milliárdos előirányzatnak 41,3 százaléka teljesült 2013 májusáig, az év ötödik hónapjáig 136 milliárd forint folyt be az alap kasszájába. Az NGM szerint az idei évi szakképzési hozzájárulásból származó bevételek valószínűleg az előirányzatnak megfelelően alakulnak, szemben a tavalyi évvel. Ennek megítélése még nehézkes az ötödik hónap adatai

alapján, azonban az már most is látszik, hogy a tavalyi év változásainak hatására egyenletesebb lesz a szakképzési hozzájárulásból a befolyt bevételek összege.¹⁰

A kiadási oldali tételek általában többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. Az év ötödik hónapjában az eddigi évekhez képest másképp alakultak a passzív és aktív kiadások. Az előbbi esetében azért volt csak 32,8 százalékos teljesítés, mivel a tavalyi év decemberében már kifizették előre az álláskeresői támogatások egy részét a munkaügyi kirendeltségek. Erre azért volt lehetősége az intézménynek, mivel az alap 2012-es gazdálkodása révén jelentős többlettel tudott zárni, így nem terhelte az idei évi költségvetést olyan nagymértékben az év elején szokásos nagyobb álláskeresői szám. Emellett az ellátásban részesülők száma is folyamatosan mérséklődött, mivel egyre többen estek ki a jogosultak köréből.

1. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	módosított előirányzat	V.hó	teljesítés I-V. hó	Teljesítés %-a
Járadékbevételek és hozzájárulások	174 947,9	14 783,7	75 192,7	43,0
- Egészségbizt. és munkaerőpiaci járadék NFA-t megill. hányada	120 133,3	10 240,0	51 033,3	42,5
- Szakképzési hozzájárulás	54 814,6	4 543,7	24 159,3	44,1
Költségvetési támogatás és hozzájárulás	111 542,7	8 499,5	40 200,0	36,0
- Költségvetési támogatás	20 000,0	799,5	4 000,0	20,0
- Munkahelyvédelmi akciótervvel összefüggő hozzájárulás	91 542,7	7 700,0	36 200,0	39,5
Egyéb bevételek	2 650,0	324,5	764,9	28,9
- Területi egyéb bevétel	850,0	42,1	165,7	19,5
- Központi egyéb bevétel	1 000,0	273,9	525,3	52,5
- Szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	800,0	8,5	73,9	9,2
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	143,8	527,3	52,7
TÁMOP intézkedések bevételei	39 000,0	5 123,5	17 335,2	44,4
Előző évi előirányzat-maradvány igénybevétele	0,0	0,0	0,0	-
Be nem azonosított bevétel	0,0	-630,9	2 056,2	-
Költségvetés szerinti bevételek	329 140,6	28 244,1	136 076,3	41,3
Függő tételek	0,0	15,4	-94,2	-
Összes bevétel	329 140,6	28 259,5	135 982,1	41,3

Forrás: Magyar Államkincstár

Az aktív támogatások előirányzatának csak 17,7 százalékát költötte el az állam, ami annak köszönhető, hogy az idei évben elsősorban uniós forrásokból próbálják finanszírozni a képzéseket. Az év első felében várhatóan kisebb lesz a felhasználása a rendelkezésre álló keretnek, és csak az év végén történhetnek meg a kifizetések.

¹⁰ http://www.nav.gov.hu/data/cms276129/Tajekoztato_a_szakkepzesi_hozzajarulas_fizetesi_kotelezetseggel_osszefuggo_2013.pdf

A Start-munkaprogram 154 milliárdos keretéből már 64 milliárd forint került felhasználásra. Az év elején még kisebb volt a felhasználás, ami annak volt köszönhető, hogy a Belügyminisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium közötti szokásos megállapodási szerződés január hónap végén jött csak létre. Így nem történtek jelentős kifizetések, azonban a közfoglalkoztatotti bérkifizetések rendben zajlottak. A munkaügyi kirendeltségek az áthúzódó programok finanszírozását meg tudták oldani. Ennek köszönhetően most májusban a programok felfutása folytatódott, amit jól jelzett az is, hogy közel 140 ezer támogatott állás-hely volt a költségvetési intézményekben, amely az eddigi legnagyobb létszám a közfoglalkoztatás történetében hazánkban.

2. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI (MILLIÓ FORINT)

Kiadások	törvényi előirányzat	V.hó	teljesítés I-V. hó	Teljesítés %-a
Aktív támogatások	33 000,0	838,0	5 845,9	17,7
- Foglalkoztatási és képzési támogatások	27 000,0	543,0	4 267,6	15,8
- Járulékkezdvezmény megtérítés	6 000,0	294,9	1 578,3	26,3
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	27 500,0	541,0	4 304,0	15,7
Passzív kiadások	59 361,9	4 184,0	22 479,7	37,9
- Álláskeresési ellátások	59 000,0	4 184,0	22 479,7	38,1
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	361,9	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	446,3	2 561,6	42,7
Működési célú kifizetések	300,0	11,3	300,0	100,0
Start- munkaprogram	153 779,8	12 285,5	64 078,6	41,7
Egyenlegértékelési és kockázatkezelési keret	2 919,3	0,0	0,0	0,0
EU-s elő és társfinanszírozás	62 279,6	6 050,3	16 574,0	26,6
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	35 000,0	4 539,7	9 821,5	28,1
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	11 000,0	1 510,6	6 752,5	61,4
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	16 279,6	0,0	0,0	0,0
Költségvetés szerinti kiadások	355 140,6	24 581,0	116 368,5	32,8
Összes kiadás	355 140,6	24 577,7	116 360,0	32,8
Összes bevétel	329 140,6	28 259,5	135 982,1	41,3
Egyenlegváltozás	-26 000,0	3 681,8	19 622,1	-

Forrás: Magyar Államkincstár

A tervezett kiadások 32,8 százalékát, azaz 116,4 milliárd forintot kifizettek az év első öt hónapjában. Az egyenleg így 19,6 milliárd forintos volt.

III. Elemzések

1. Női férfi különbségek a munkaerőpiacon¹¹

Elméleti megközelítések

A nők és a férfiak munkaerő-piaci helyzetét rendkívül nehéz összehasonlítani. A két nemnek általában eltérőek a foglalkoztatási preferenciái. Hasonlóan a többi európai országhoz megfigyelhető a nők és a férfiak szegregációja, amely a tradíciók és az eltérő értékek miatt alakulhatott ki. Hazánkban jellemzően a közsférában vannak túlsúlyban a női munkavállalók, amely az állásbiztonsággal, a könnyebb gyermeknevelési lehetőségekkel, kiszámíthatóbb munkaidő és a kevésbé stresszes és verseny-orientált munkakörnyezettel lehet összefüggésben.¹²

A két nem közötti különbség vizsgálata során gyakran felmerül az a kérdés is, hogy a nők szenvednek-e valamilyen fokú diszkriminációban a munkaerőpiacon. Ezt több mutatóval is szokás mérni, amelyek gyakran csak az abszolút statisztikákat jelentik. Ezek nem mutatnak valós képet a megkülönböztetésről. Közgazdasági értelemben akkor beszélhetünk nemek közötti diszkriminációról, amikor az azonos termelékenységű (képeségeik, adottságaik megegyeznek) egyének eltérő bánásmódban részesülnek. Ezt nem lehet közvetlenül megfigyelni, mivel nem áll rendelkezésünkre minden adat a munkavállalókról, ezért csak becsléseink lehetnek a megkülönböztetés jelenlétéről és mértékéről.

A nők az emberitőke-elmélet szerint azért kerülnek a férfiaknál kedvezőtlenebb munkaerő-piaci pozícióba, mert társadalmi szerepüknek megfelelően (vagyis arra készülve, hogy a gyermeknevelési feladatok céljából a munkaerőpiacról rövidebb vagy hosszabb időre távol maradnak) a férfiaknál kevesebb emberi tőkét halmoznak fel. Az elmélet szerint a nők kevésbé foglalkoznak azzal, hogy magas és piacképes végzettséget halmozzanak fel, mivel a munkaerőpiactól való távollétüknek köszönhetően az előzetes befektetés kevésbé térülne meg, ezért a nők mind képzettségüket, mind munkahelyi tapasztalatukat tekintve lemaradnak a férfiak mögött. A kisebb humántőkével rendelkezőknek pedig, mivel alacsonyabb termelékenységgel rendelkeznek, alacsonyabb bért vagy jövedelmet szab ki a munkaerőpiac.

Az emberitőke-elmélet magyarázó erejét azóta sokan megkérdőjelezték, ugyanis a társadalmi-gazdasági feltételek elmúlt évtizedekben bekövetkezett változásai növelték a nők

¹¹ Századvég Gazdaságkutató Zrt. [2013]: Nők és férfiak jövedelmi egyenlőtlensége nemzetközi összehasonlításban. Szakpolitikai Tanácsadás, 2013. február

¹² Lovász Anna [2012]: A munkapiaci diszkrimináció. In: Fazekas Károly - Scharle Ágota (szerk.): A magyar foglalkoztatáspolitikai két évtizede, 1990–2010, Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet és MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest

humántőke szerzési aspirációit, és számos országban – köztük hazánkban – a felsőfokú oktatásban résztvevők között már többségbe is kerültek a nők. Igaz, a leginkább piacképes szakmákban – mint az informatika vagy a műszaki tudományok – még mindig kevesebb a női hallgató.¹³ Mindemellett a munkahelyi tapasztalatszerzés tekintetében is csökkentek a férfi-női különbségek. Az emberitőke-elmélet továbbfejlesztett változata ezért a képzettségen, a továbbképzésben való részvételen és a munkatapasztalaton kívül olyan tényezőket is figyelembe vesz, mint a férfiak és nők eltérő részvétele az egyes foglalkozásokban, illetve ágazatokban, az eltérő karrierépítési lehetőségek vagy az eltérő cégnagyság.

A szintén hagyományosnak tekinthető diszkriminációs elméletek a kereseti különbségeket a nők elleni diszkriminációval magyarázzák. Munkapiaci diszkriminációról akkor beszélhetünk, ha két, egyenlő termelékenységgű, de valamilyen demográfiai adottság alapján megkülönböztethető csoport tagjai eltérő bánásmódban részesülnek, és a piac a munkavállalók olyan tulajdonságait is értékeli, amelyek nincsenek összefüggésben egyéni termelékenységgükkel.¹⁴ A szakirodalom két típusát különbözteti meg a jelenségnek: a preferencia alapú és a statisztikai diszkriminációt. A preferencia alapú diszkrimináció esetén a munkáltató szubjektív haszonérzetét csökkenti, ha egy bizonyos csoport tagjaival érintkezik, és inkább drágább és kevesebb munkavállalóval dolgozik, hogy ezt elkerülje, ezért a munkaadó kiválasztásra és bérezésre vonatkozó döntései gazdasági szempontból sem optimálisak. A statisztikai diszkrimináció esetében, ha a munkáltató tapasztalatai alapján két csoport termelékenysége eltér, előreléptetési, bérezési döntéseikben ennek fényében határoznak.

Több elemzés fektet továbbá nagy hangsúlyt a munkaerőpiac nemek szerinti horizontális (az egyes ágazatokban és foglalkozásokban fennálló női dominancia) és vertikális (a beosztási hierarchia különböző szintjein meglévő eltérő nemi arányok) szegregációjára a jövedelemegyenlőtlenség magyarázata során. A kutatások tanúsága szerint a nők általában azokba az ágazatokba tömörülnek, ahol a bérek az átlagnál alacsonyabbak, rosszabbak az előremeneteli lehetőségek, illetve fordítva, minden, ami nőivé válik, leértékelődik, a munkaposztot, szakmát vagy a bérszínvonalat tekintve. A foglalkozási szerkezet változását a munkaerő-piaci mechanizmusok közvetítik, és a munkamegosztás során rögzült értékeket a szocializáció folyamata és a társadalmi normák örökítik és erősítik meg.

Nemzetközi adatok

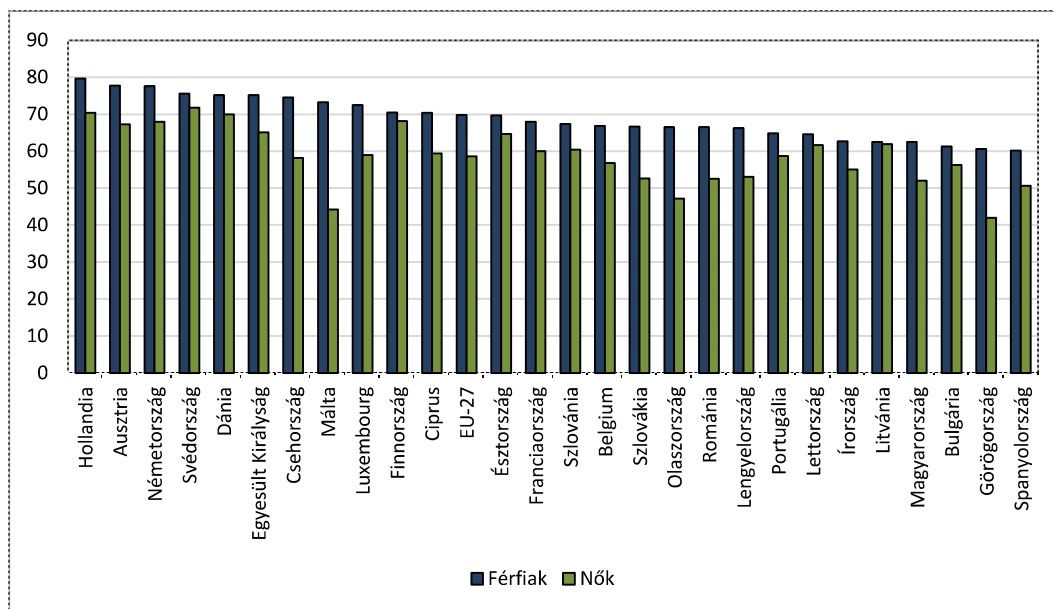
A nők és a férfiak foglalkoztatottsági rátája szinte minden európai uniós országban az utóbbinál magasabb. A különbségek azonban szembetűnők: a fejlettebb nyugati országokban a legmagasabb a foglalkoztatási arány, és a legkisebb a különbség a két nem

¹³ Vanicsek Mária - Borbély Szilvia [2007]: Esélyegyenlőség és béresélyek - Nők és Férfiak. EQUAL-H005 „Egyenlő munkáért egyenlő bért! E-BérBarométer létrehozása fejlesztési partnerség keretében”

¹⁴ Lovász [2012]

között. Ez általában azzal magyarázható, hogy a nők részmunkaidős munkavállalása jellemzőbb, és így aktívabban rész tudnak venni a munkaerőpiacon. A mediterrán országokban azonban lényegesen alacsonyabb a nők foglalkoztatási aránya.

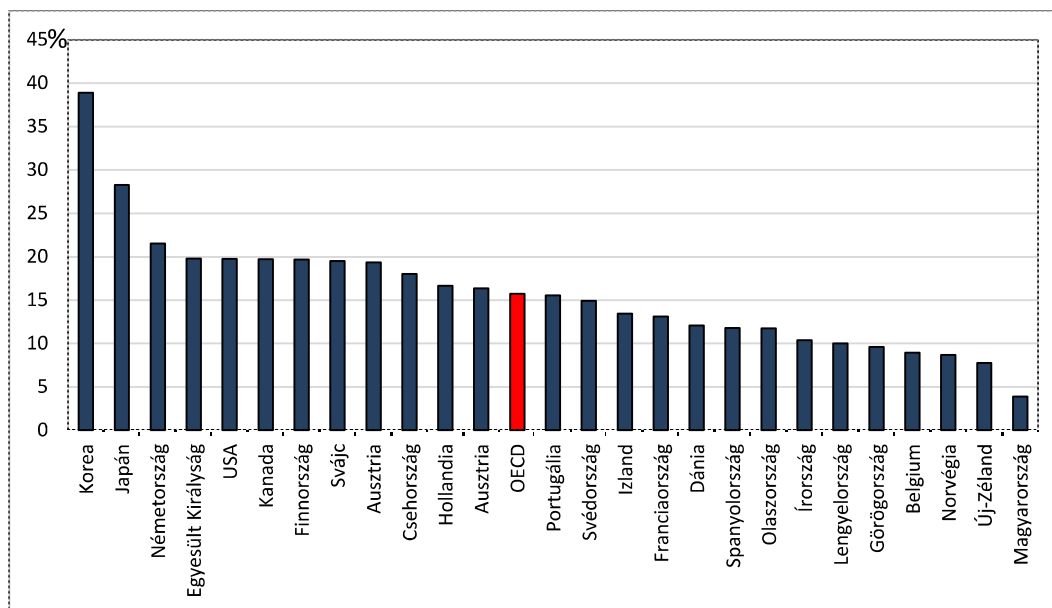
6. ÁBRA: FÉRFIAK ÉS NŐK FOGLALKOZTATÁSI RÁTÁJA 2012-BEN (SZÁZALÉK)

Forrás: Eurostat

Az OECD legfrissebb, Employment Outlook 2012-es kiadványában a 2009-re vonatkozó bér adatok szerepelnek. Az alábbi ábrán a nemek medián keresetének százalékos különbsége látható. Ez alapján Magyarországon a legkisebb a differencia (3,9 százalék), miközben az OECD tagállamaiban átlagosan 15,8 százalékos volt a különbség 2009-ben. A legkorábbi megfigyelt bérkülönbséget 1989-ben jegyezte fel a szervezet Magyarországra vonatkozóan, amikor a medián kereseti különbség még 26 százalékos volt, amely szinte folyamatosan csökkent 2003-ig, amikor is elérte a 0,4 százalékot. 2002-ről a következő évre 7,6 százalék ponttal csökkent a differencia a női és férfi keresetek között, ami elsősorban a minimálbérnek, és a közsférában történt béremelésének volt köszönhető. Ekkor ugyanis a keresetek közelebb kerülhettek egymáshoz az alsó jövedelmi rétegekben.

7. ÁBRA: A NEMEK KÖZÖTTI BÉRKÜLÖNBSÉGEK A MEDIÁN BÉR ALAPJÁN (2009)

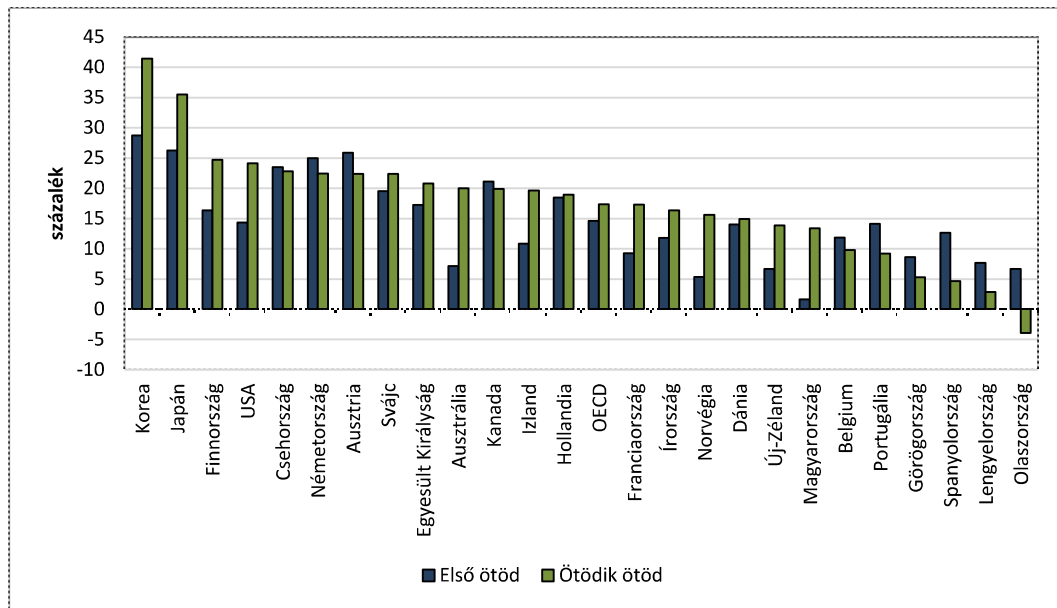

Forrás: OECD, Employment Outlook 2012

Az OECD adatai alapján az alsó és a felső jövedelmi ötödbe tartozók közötti bérres átlagosan három százalékponttal nagyobb a legfelső kvintilis javára. A legnagyobb különbséget Koreában, Ausztráliában és hazánkban mérték az alsó és a legfelső kvintilis között. Magyarországon annak ellenére, hogy átlag alatti volt 2009-ben az a jövedelmi ötödökön belül a nemek közötti keresetkülönbség, azonban viszonylag nagy volt az eltérés a két szélső jövedelmi csoport között. Az alsó kvintilisben a nemek közötti bérdifferencia mértéke mindösszesen 2 százalék volt, amely a minimálbér magas szintjével lehetett összefüggésben, míg a felső ötödben 13 százalékos volt ugyanez az arány.

Az OECD statisztikáinak az a jellegzetessége, hogy csak az aggregált arányokat mutatja meg, tehát nem kontrollálnak semmilyen munkaerő-piaci tulajdonságra, sem összetételhatásra, és a szegregáció mértéke sem derül ki a statisztikákból. Viszont a fő mutatót, tehát a bérrest, a mediánnal írják le, amely talán jobb választás, mint az átlag. A bérek eloszlása nem egyenletes, hanem sokkal többen vannak azok a személyek, akik az átlaghoz képest kevesebbet keresnek, mint azok, akik többet. Emiatt az átlagbérek százalékában kifejezett férfi-női bérarány jelentősen torzított lehet. Tehát a medián, vagyis a középső érték, jobban megmutatja egy ferde eloszlásnál a megfelelő középértéket.

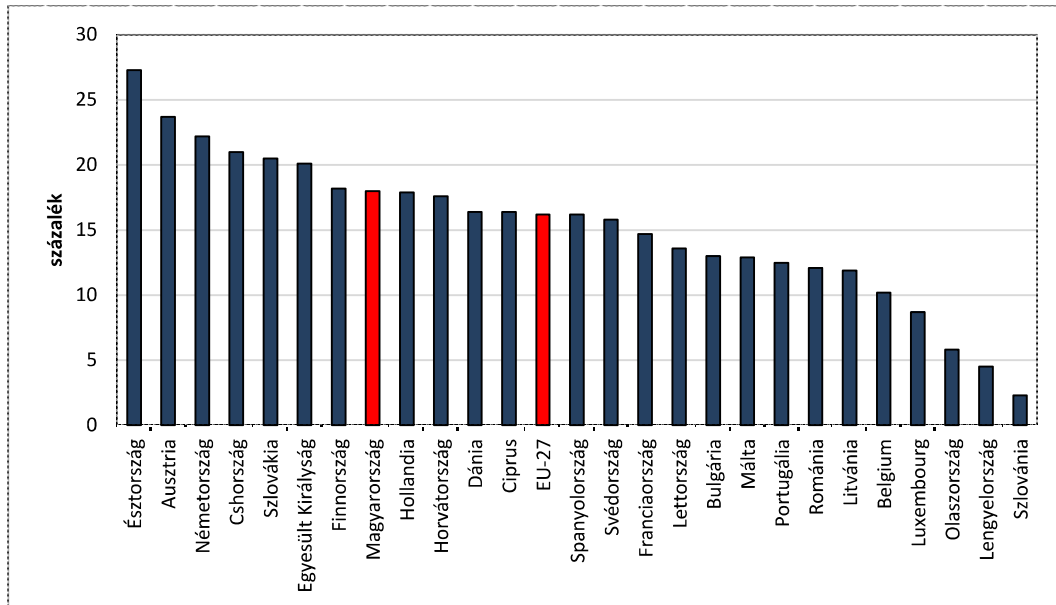
8. ÁBRA: AZ ELSŐ ÉS AZ ÖTÖDIK JÖVEDELMI ÖTÖDBE TARTOZÓK NŐK BÉRE A FÉRFIAK BÉRÉNEK SZÁZALÉKÁBAN

Forrás: OECD, Employment Outlook 2012

A nők és a férfiak közötti bérkülönbséget az Eurostat a bruttó órabér arányában vizsgálja. A legfrissebb statisztikák alapján, 2011-ben a legkisebb bérrés Szlovéniában volt, míg a legnagyobb Észtországban, ahol majdnem 28 százalékkal volt alacsonyabb a nők órabére, mint a férfiaké. 2002-höz képest jelentősen csökkent az uniós átlag, amelyhez hozzájárult az is, hogy az újonnan csatlakozott államokban rendre kisebb a nemek közötti bérdifferencia. Hazánkban 2011-ben a mutató alapján 18 százalékos volt a két nem közötti kereseti különbség, amely csak kis mértékben haladja meg a 16,2 százalékos európai uniós átlagot. Az Eurostat felvétele alapján 2002-ben hazánkban még 19,2 százalékos volt a nők bruttó órakeresetének hátránya a férfiakéhoz képest, amely 2006-ban 14,4 százalékra mérséklődött.

9. ÁBRA: A NŐK BRUTTÓ ÓRABÉRE A FÉRFIAKÉHOZ KÉPEST (2011)

Forrás: Eurostat

Érdeemes kiemelni ennél a statisztikánál is, hogy **a teljes nemzetgazdaságra vetíti ki az órakeresetek különbségét**, és nem veszi figyelembe a statisztika a szegregációt, illetve az olyan egyedi tényezőket, mint a végzettség összetétele, a tapasztalat vagy a termelékenység. Nem szabad erős következtetéseket levonni kizárólag az aggregált számokból. Mivel az egyes országok munkaerő-piacának összetétele különbözik, **így az átlagos órakeresetek nemek közötti különbsége teljesen más információkat hordozhat önmagában**. Például a mediterrán országokban sokkal több a mikro- és kisvállalkozás, és az ő munkavállalóik kimaradnak a statisztikából. Továbbá az átlag jobban torzítja az eredményeket, mivel az egyéni keresetek eloszlása jellemzően balra ferde, ami a statisztika országok közötti összehasonlíthatóságát megnehezíti.

Hazai különbségek

Magyarországon a nők munkaerő-piaci aktivitása messze elmarad a férfiakétól. Ez leginkább a részmunkaidős és egyéb rugalmas foglalkoztatási formák hiányával és elterjedtségével magyarázható. Munkanélküliségi rátájuk viszont alacsonyabb. A nők foglalkoztatottsági aránya hasonló különbségeket mutat, mint az aktivitási. 2010-ben 43,9, míg 2012-ben már 45,1 százalékos volt, amely ugyanakkora növekedés, mint a férfiaké.

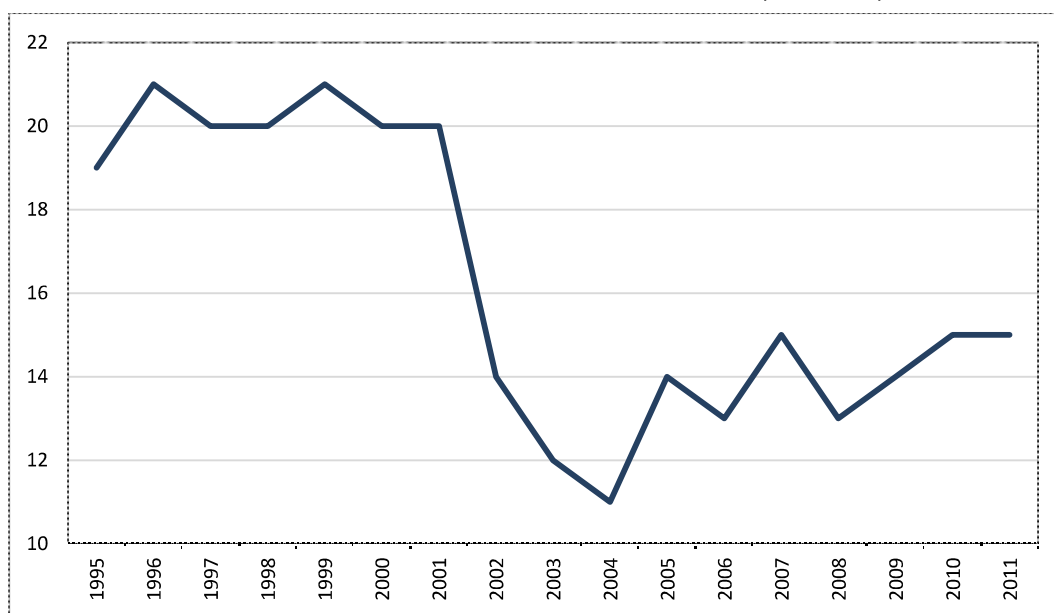
3. TÁBLÁZAT: MUNKAERŐ-PIACI STATISZTIKÁK NEMEK SZERINTI BONTÁSA, EZER FŐ, SZÁZALÉK

		Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdasági lag aktívák	Gazdasági lag nem aktívák	15–74 éves népesség	Aktivítási arány	Munkanélküli ségi ráta	Foglalkoztatási ráta
Férfiak	2010	2 022,7	264,4	2 287,1	1 398,0	3 685,1	62,1	11,6	54,9
	2012	2 082,4	262,6	2 345,0	1 334,7	3 679,7	63,7	11,2	56,6
Nők	2010	1 758,6	210,3	1 968,9	2 032,4	4 001,3	49,2	10,7	43,9
	2012	1 795,5	213,0	2 008,5	1 968,4	3 976,9	50,5	10,6	45,1
Összesen	2010	3 781,2	474,7	4 256,0	3 430,4	7 686,4	55,4	11,2	49,2
	2012	3 877,9	475,6	4 353,4	3 303,2	7 656,6	56,9	10,9	50,6

Forrás: KSH

Már érintettük a Magyarországon jellemző női és a férfi bérkülönbségeket, de most részletesebben áttekintjük annak időbeli alakulását. **2001-ig bezárólag a nők és férfiak közötti bérkülönbség mértéke 20 százalék körüli volt, 2002-ben azonban 14 százalékra süllyedt, amely elsősorban a minimálbér-emelésnek volt köszönhető.** Ezt követően a közsférában történt béremelések hatására szűkült tovább az olló 2003 után, majd az adminisztratív béremelések hatásának begyűrűződése után kissé újra emelkedtek az átlagbérek közötti eltérések.

10. ÁBRA: NŐI-FÉRFI KERESetek KÖZÖTTI RÉs (SZÁZALÉK)

Forrás: KSH, társadalmi haladást mérő mutatószámrendszer

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által vezetett bértarifa-felvétel adatai szerint 2011-ben a **nők és a férfiak közötti bérkülönbség 11,5 százalékos volt.** A nők 21-30 éves korosztályban többet kerestek átlagosan, mint a hasonló korú férfiak. 30 éves kor felett azonban eltűnik a nők bérelőnye, és a 36–40, illetve a 41–50 éves korosztályban a legnagyobb a különbség a

két nem között. **Az életpálya későbbi szakaszában is fennmarad némi eltérés, azonban a kor előrehaladtával csökkenő ütemű a differencia.**